

Is dit het einde van de globalisering?

By **Caroline De Gruyter**, www.nrc.nl

augustus 3de, 2016

Hoe dat komt, heeft de Duitse socioloog Wolfgang Streeck mooi uitgelegd in zijn boek *Gekaufte Zeit*. De Amerikanen globaliseerden uit overtuiging, schrijft hij, maar de Europeanen deden vooral mee omdat het „een manier was om hun verzorgingsstaten overeind te houden”. Die werden te duur, maar politici, die allen de oorlog hadden meegemaakt, durfden niet te hakken in de verzorgingsstaat. Zonder sociale vangnetten en pensioenen zouden conflicten terugkeren. Dat wilde deze „getraumatiseerde generatie” absoluut voorkomen. Goedkope kredieten boden een uitweg uit dit dilemma. Overheden, en later burgers, hielden de verzorgingsstaat in leven met geleend geld. Zo begonnen ze langzaam de zeepbel te blazen die in 2008 spatte.

Maar ze bliezen nog een bel: terwijl ze nationaal beleid internationaal maakten, vergaten ze hetzelfde te doen met de democratie. Fondsen op Wall Street hebben meer invloed op het nieuwe pensioenstelsel in Polen dan Poolse kiezers zelf: als die fondsen er niets in zien, trekken ze zich terug. Syriza won de Griekse verkiezingen, maar de troika - Europese Commissie, IMF en Europese Centrale Bank - beslist nog steeds over het Griekse financiële beleid. Dit frustrleert kiezers mateloos: zij hebben een vote, geen voice. Waar is de democratie nog voor? Burgers hebben het gevoel dat iemand hen de macht heeft afgenomen. Regeringsleiders hadden dit onderweg naar die andere oever moeten regelen.

Zo blijft het bootje dobberen. Nationale debatten, waar de economie ‘uitgetild’ is, gaan over integratie, fat foods, homohuwelijk; thema’s die draaien om identiteit, religie en waarden. Ze lenen zich slecht voor compromissen, des te beter voor scheldpartijen. Zo polariseert de politiek. Experts worden plat gescholden op social media. Presidentskandidaten in Oostenrijk worden gecast als ‘communist’ of ‘fascist’. Gematigde kandidaten hangen in de touwen. „Al mijn studenten”, zei een hoogleraar op Princeton laatst op een privé-etentje, „waren voor Bernie Sanders!” Een Franse vakbondsman constateert:

„Mijn hele achterban stemt op Le Pen.”

Vertrappelen

De politiek is, kortom, het noorden kwijt. Vroeger koos je links of rechts. Nu een 'open' of 'gesloten' maatschappij. De echte vraag is: doorvaren naar de Europese oever of terugvaren naar de nationale? Geen regering wil terug. Sommigen zijn bang dat er weer oorlog komt zonder EU. Anderen vrezen economische en politieke instabiliteit, als jaloerse natiestaten elkaar weer als vanouds hakken gaan zetten. Kleintjes zijn bang dat de groten hen weer vertrappelen.

Sommigen landen kunnen uiteenspatten. Maar overal beseffen politieke leiders hoe aantrekkelijk dat arcadische beeld van de natiestaat weer is, met zijn grensbomen en soevereine besluiten. En dus durven ook zij niet openlijk te pleiten voor doorvaren. Liefst modderen ze door, en vermijden inhoudelijke discussies. Geen van hen legt uit dat globalisering zonder EU nog erger kan zijn. Of dat euro, banken en Schengen juist zo veel schade opliepen, omdat die projecten niet af waren. Schengen zonder gezamenlijke grenswacht, pan-Europese banken met alleen nationaal toezicht, één munt zonder noodfonds - het was vragen om ellende. Daarom was Europa, mid-stream, zo kwetsbaar.

Mini-Europa, een geïdealiseerd Europa-op-schaal in Brussel.

Doorvaren zou helpen. Maar regeringsleiders willen de volgende verkiezingen winnen. Dus stellen ze voor een pauze te houden: geen nieuwe projecten meer. Het is een beetje wat Summers voorstelde: 'gematigd nationalisme'. Of zoals Hillary Clinton die in ruil voor Bernie's steun, pleit voor een keihard 'no to bad trade deals' - waarbij ze het uitonderhandelde Trans-Pacific Partnership (TPP), waar ze vroeger vóór was, een dolkstoot gaf.

Kan dat goed gaan? Sommigen zeggen: Europa moet zich concentreren op twee, drie aspecten - veiligheid, interne markt - en de rest vergeten. Die onderdelen moeten heel Europees worden georganiseerd: geen veto's, geen constant gekibbel. Zo kun je de boel min of meer bijeen houden. Anderen zijn zwartgalliger. Ze zeggen: als je wilt dat burgers in Europa geloven moet je ze juist méér politiek perspectief geven, niet minder.

In *Le Monde* vergeleek Jacques Attali, oud-adviseur van president Mitterrand, stilstand met achteruitgang. Tweemaal eerder in de geschiedenis, zei hij, omarmde Europa globalisering. Tweemaal mislukte het omdat landen weigerden hun besluitvorming te bundelen - 1780 en 1910. „We zitten weer op zo'n moment. We hebben alles om een democratische, gezonde globalisering te bouwen. Juist nu doet elk land weer zijn eigen, nationale ding.” Europa moet doorvaren en niet naar de populistten luisteren, vindt hij - anders maken Poetin, jihadi's en woekerfondsen het kapot.

„Als we blijven stilstaan, voorspel ik een Derde Wereldoorlog. Ergens tussen 2025 of 2030.”